

Potrditev Bergmannovega pravila pa kažejo na primer različni pingvini in njihova zemljepisna razširjenost. Cesarski pingvin, ki prebiva na Antarktiki, doseže velikost 115 centimetrov in tehta približno 30 kilogramov. V primerjavi z galapaškim pingvinom, ki pri višini 53 centimetrov tehta 2,2 kilograma, je torej približno 15-krat težji in približno 2-krat večji.

Prav nasprotno velja za ektotermne živali. Največje med njimi prebivajo v toplem tropskem in subtropskem podnebnju (veliki krokodil, udavi in pitoni). Čez dan akumulirano toploto ponoči počasi izgubljajo. V hladnejših zmernih širinah pa preživijo le vrste z manjšo postavbo. Takšne so na primer naše kuščarice in kače. Pred mrazom se morajo skriti in zimo preživeti v otrplosti. Vzrok, da ni plazilcev v polarnem območju, je ta, da ne morejo vzpostaviti toplotnega ravnovesja v lastnem telesu.

Slovarček:

Agar. Želatinozna substanca, pridobljena iz alg.

Difuzija. Pasivni prenos snovi iz območja z višjo v območje z nižjo koncentracijo.

Ektotermni organizmi. Organizmi, ki uravnavajo svojo telesno temperaturo preko zunanjih načinov. Veliko ektotermnih organizmov sodi med hladnokrvne organizme.

Endotermni organizmi. Organizmi, ki lahko nadzirajo svojo temperaturo, navadno z vzdrževanjem stalne telesne temperature.

Evkariotski organizmi. Organizmi z večinoma večcelično zgradbo, kompleksnejšo celično organizacijo in strukturo.

Fenolftalein. Uporablja se za ločevanje kislega od bazičnega. Na sobni temperaturi je v tekočem stanju. Pri mešanju s kislim medijem ostane brezbarven, medtem ko se pri mešanju z bazičnim medijem obarva vijolično.

Prokariotski organizmi. Skupina enoceličnih organizmov z značilno enostavno celično zgradbo.

Literatura:

Podobnik, A., Devetak, D., 1998: *Biologija 4 in 5, raznolikost živih bitij*. Ljubljana: DZS.

Podobnik, A., Stušek, P., Gogala, N., 1997: *Biologija 1, Celica*. Ljubljana: DZS.

Strgar, J., 2002: *Biologija. Tematski leksikon*. Ljubljana: Učila.

Tarman, K., 1992: *Osnove ekologije in ekologija živali*.

Ljubljana: DZS.

Ornitologija • Prvič ugotovljen v Sloveniji: rubinasti slavec (*Luscinia calliope*)

Prvič ugotovljen v Sloveniji: rubinasti slavec (*Luscinia calliope*)

Dare Šere, Iztok Vreš

Zanimanje za ptiče je v Sloveniji veliko in še vztrajno narašča. Številni opazovalci se vsako leto srečajo s kakšno še posebej zanimivo vrsto, ki je od drugod priletela k nam, mogoče celo prvič. Treba je omeniti, da pri nas delujejo številni obročkvalci, ki letno ujamejo v mreže in obročkajo kar približno 120.000 raznovrstnih ptičev. In v mreže se lahko ujamejo ptiči, ki jih do sedaj nismo poznali pri nas, kar je razlog za še posebej veliko veselje.

Pobljše si oglejmo rod slavcev (*Luscinia*), od katerih smo do sedaj v Sloveniji poznali tri vrste.

Najbolj poznan med njimi je mali slavec (*L. megarhynchos*), ki v Sloveniji gnezdi, dokaj pogost pa je tudi ob selitvi. Manj poznan je veliki slavec (*L. luscinia*), ki pri nas ne gnezdi, zanimivo pa je, da v Sloveniji nalletimo nanj samo v času jesenske selitve. Tretji predstavnik je modra taščica (*L. svecica*), ki se pojavlja pri nas ob selitvi.

Čakalo pa nas je veliko presenečenje: 24.

Karta 1: Gnezditvena razširjenost rubinastega slavca (zeleno) in območja prezimovanja (modro).

Vir: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Luscinia_calliope_distribution.jpg

oktobra leta 2013 je bil v lagunah pri Ormožu ujet in obročkan rubinasti slavec (*L. calliope*) (obročkovalec Iztok Vreš, zunanji sodelavec Prirodoslovnega muzeja Slovenije), kar je prvi podatek za Slovenijo o tej, tudi za Evropo zelo redki azijski vrsti.

Gnezditvena razširjenost rubinastega slavca so obsežna območja od Urala na zahodu prek Sibirije vse do severne Japonske in

Kamčatke na vzhodu. Izolirana populacija je znana v osrednji Kitajski (Harrison, 1982). Rubinasti slavec prezimuje v južni Kitajski, na Tajskem, v vzhodni Indiji ter na vzhodu od Tajvana do Filipinov (karta 1).

Presenetljiv je podatek, da je od Slovenije do najbolj zahodnega roba gnezditvene razširjenosti rubinastega slavca kar 4.000 kilometrov zračne razdalje! Kot zanimivost

Slika 1: Rubinasti slavec (*Luscinia calliope*), 24. oktober leta 2013, lagune pri Ormožu. Foto: Dare Šere.

povejmo, da so bile do sedaj, med drugim, v Sloveniji ugotovljene še tri vrste listnic (rod *Phylloscopus*) iz daljne Azije: rjava listnica (*Ph. fuscatus*), mušja listnica (*Ph. inornatus*) in kraljičica (*Ph. proregulus*) (Hanžel, Šere, 2011), katerih nam najbližja gnezdišča so oddaljena od 4.000 do kar 6.000 kilometrov zračne razdalje. In tako razdaljo so preleteli ptički, katerih telesna masa ni več kot približno 5 do 10 gramov!

Znanih je kar nekaj različnih azijskih vrst ptičev, ki se predvsem v poznopoletnem ali jesenskem času pojavljajo po različnih državah širom Evrope. Mnenja, zakaj priletijo nekateri azijski ptički od tako daleč v Evropo, so deljena. Verjetno gre za več vzrokov, ki pa so med seboj lahko tudi povezani. Ne gre izključiti vloge vetrov, lahko je vzrok razpršitev osebkov po gnezditvi, še zlasti, če

se je povečalo njihovo število v populaciji, lahko je vzrok tudi izguba orientacije. Pa verjetno še kakšen.

Od zadnje, na novo ugotovljene vrste ptice iz reda pevcev (Passeriformes) v Sloveniji je minilo že kar dobrih deset let. Leta 2000 je bil prvič pri nas zabeležen modrin (*Tarsiger cyanurus*), bližnji sorodnik rubinastega slavca (Hanžel, Šere, 2011). Na območju Azije živi podoben gorski rubinar (*Luscinia pectoralis*), ki pa ima precej beline v repnih peresih, za razliko od rubinastega slavca, ki te beline v repnih peresih sploh nima. Vendar pa ta vrsta v Evropi še ni bila ugotovljena.

Vrnimo se k rubinastemu slavcu. Zanimiv je podatek, da so ga v Nemčiji ugotovili prvič leta 1996 na otoku Helgoland in ta podatek je bil tudi prvi za srednjo Evropo (Heiser, 1996).

Slika 2: Obrazec peruti pri rubinastem slavcu. Foto: Dare Šere.

Znani so podatki o pojavljanju te vrste po nekaterih državah Evrope, vendar so zelo redki. Do leta 1950 naj bi jih bilo znanih 18, do leta 1996 pa približno prav toliko (Barthel, 1996). Nekaj zmede so naredili preprodajalci ptičev: v letih od 1972 do 1976 so na primer v Veliki Britaniji na letališču Heathrow zasegli kar 370 osebkov (Barthel, 1996). Rubinasti slavček je verjetno zelo zanimiv za gojitelje ptic v ujetništvu, saj je poleg lepega videza tudi odličen pevec. Poudariti je treba, da se je nad trgovino s ptiči v zadnjem času zelo zaostril nadzor na mejah različnih držav, tudi tam, od koder ptiči izvirajo.

In kako je potekalo prvo srečanje z rubinastim slavcem pri nas? 24. oktobra leta 2013 zjutraj me je, prvo podpisanega, po telefonu poklical s terena prijatelj in obročkova-

lec Iztok Vreš z novico, da je ujel v mrežo njemu nepoznanega ptiča, ki ima vidno rdečkasto grlo. »Takšnega ni v običajnem priročniku za evropske vrste ptičev,« mi je dejal. »Pridem takoj,« sem odvrnil, »spravi ga v posebno vrečico in ga daj v avtu na temno mesto.« Vzel sem digitalni fotoaparat in diktafon ter se odpeljal 170 kilometrov daleč od Ljubljane do Ormoža. V tej naglici sem doma pozabil vzeti denarnico z dokumenti. Med potjo sem imel čas razmišljati, za katero vrsto gre; samo bežno sem pomislil tudi na vrsto *L. calliope*, za njeno slovensko ime pa sploh nisem vedel. Ko mi je Iztok pokazal tega prečudovitega slavca z značilnim rubinasto obarvanim grlom (slika na naslovnici revije), sem takoj vedel, za katero vrsto gre. Takoj sem ga v roki dokumentarno slikal (slika 1) v želji, da ga nato čim prej izpustiva.

Slika 3: »Še zadnji slavček pozdrav, preden je izginil ...« Foto: Dare Šere.

Zapisani so bili naslednji biometrični podatki: dolžina peruti 77 milimetrov, masa 22,3 grama, samec (♂), starost (1y/Euring koda 3) je bila določena na podlagi svetlo rjavih pikic na konici sekundarnih krovcev (Svennson, 1992, Leader, 2009). Ravno tako sva ugotovila, da I. letalno pero presega primarne krovce za 10 milimetrov, II. letalno pero pa je enako šestemu letalnemu peresu; posneta so bila letalna peresa od 2 do 5 (slika 2).

Rubinasti slavec je bil takoj izpuščen, z obročkom LJUBLJANA SLOVENIJA AZ 98320. Ko sem ga izpustil, je naključje hotelo, da se je za trenutek usedel na vejo bližnje robinije. Uspelo mi je narediti nekaj posnetkov (slika 3), nato je izginil v bližnjem topolovem gozdu.

Pri fotografiranju v roki naju je zelo prenetil rep oziroma posamezna repna peresa, ki so bila na koncu izjemno koničasta (slika

4), za razliko od ostalih poznanih vrst iz rodu slavcev, ki imajo ne glede na starost zelo zaokrožene konice repnih peres. Zato nič ne preseneča dejstvo, da je v nekaterih ornitoloških virih rubinasti slavce uvrščen v samostojen rod *Calliope*.

Ob tem izjemnem dogodku za Slovenijo je prav, da izrečemo vse priznanje našemu obročkovalcu za omenjeno najdbo kakor tudi priznanje vsej ornitološki dejavnosti. To

je pomemben podatek o pojavljanju rubinastega slavca v Evropi. Komisija za redkosti Slovenije je potrdila zgoraj navedene podatke. Glede na vse večje zanimanje za ptiče pri nas in ogromne možnosti, ki jih ponuja digitalna fotografija, lahko pričakujemo še marsikatero novo vrsto - iz Azije ali od drugod.

Še nekaj podatkov o objavah, kjer lahko preberete kaj več:

podatek z dvema slikama je bil objavljen tudi v reviji *Dutch Birding*, letnik 35, št. 6/2013, na spletni strani (www.tarsiger.com/news), iz katere je razvidno, da sta v letu 2013 v Evropi znana samo še dva podatka (eden s Švedske in drugi iz Velike Britanije), podatek pa je bil ravno tako objavljen tudi v angleški reviji *Birdwatch*.

Literatura:

- Barthel, P. H., 1996: *Die Bestimmung des Rubinkehlchens Luscinia calliope und sein Auftreten in Europa. Limicola*, 10: 180-189.
- Harrison, C., 1982: *An Atlas of the Birds of the Western Palaearctic*. London: Collins.
- Hanžel, J., Šere, D., 2011: *Seznam ugotovljenih vrst ptic Slovenije s pregledom redkih vrst. Acrocephalus*, 32 (150/151): 143-213.
- Heiser, P., 1996: *Das Rubinkehlchen Luscinia calliope, eine neue Art für Deutschland. Limicola*, 10: 177-180.
- Leader, P. J., 2009: *Ageing and sexing of Asian chats: Siberian Rubythroat, Siberian Blue Robin, Rufous-tailed Robin and Red-flanked Bluetail. British Birds*, 102: 482-493.
- Svensson, L., 1992: *Identification Guide to European Passerines*. 4th edn. Privately published. Stockholm.

Slika 4: Oblika repnih peres pri rubinastem slavcu.

Foto: Dare Šere.